

तान् प्रपतितां दृष्ट्वा भीमसेना महाबलः । उवाच धर्मराजानं याज्ञसेनीमवेक्ष्य ह ।
 नाधर्मश्चरितः कश्चिद्राजपुत्र्या परन्तप । कारणं किन्तु तद्वृद्धि यत्कृष्ण पतिता भुवि ।
 ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ पचपातो महानस्या विशेषेण धनञ्जये । तस्यैतत् फलमद्येषा भुङ्क्ते पुरुषसत्तम ।
 ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ एवमुक्त्वाऽनवेक्ष्यैनां यथौ भरतसत्तमः । समाधाय मनो धीमान् धर्मात्मा पुरुषर्षभः ।
 सहदेवस्ततो विद्वान् निपपात महीतले । तच्चापि पतितं दृष्ट्वा भीमो राजानमब्रवीत् ।
 योऽयमस्मासु सर्वेषु शुश्रूषुरनहङ्कृतः । सोऽयं माद्रवतीपुत्रः कस्मान्निपतितो भुवि ।
 ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ आत्मनः सदृशं प्राज्ञं नैषोऽमन्यत कञ्चन । तेन दोषेण पतितस्तस्मादेष नृपात्मजः ।
 ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ इत्युक्त्वा तं समुत्सृज्य सहदेवं यथौ तदा । भ्रातृभिः सह कौन्तेयः शुना चैव युधिष्ठिरः ।
 कृष्णं निपतितां दृष्ट्वा सहदेवश्च पाण्डवं । आर्त्ता बन्धुप्रियः शूरो नकुलो निपपातं ह ।
 तस्मिन्निपतिते वीरे नकुले चारुदर्शने । पुनरेव तदा भीमो राजानमिदमब्रवीत् ।
 योऽयमक्षतधर्मात्मा भ्राता वचनकारकः । रूपेणाप्रतिमो लोके नकुलः पतितो भुवि ।
 इत्युक्तो भीमसेनेन प्रत्युवाच युधिष्ठिरः । नकुलं प्रति धर्मात्मा सर्वबुद्धिमतां वरः ।
 रूपेण मत्समो नास्ति कश्चिदित्यस्य दर्शनं । अधिकश्चाहमेवैक इत्यस्य मनसि स्थितं ।
 नकुलः पतितस्तस्मादागच्छ त्वं वृकोदर । यस्य यद्विहितं वीर सोऽवश्यं तदुपाश्रुते ।
 तांस्तु प्रपतितान्दृष्ट्वा पाण्डवः श्वेतवाहनः । पपात शोकसन्तप्तस्ततोऽनु परवीरहा ।
 तस्मिंस्तु पुरुषव्याघ्रे पतिते शक्रतेजसि । म्रियमाणे दुराधर्मे भीमो राजानमब्रवीत् ।
 अनृतं न स्मराम्यस्य स्वैरेवैपि महात्मनः । अथ कस्य विकारोऽयं येनायं पतितो भुवि ।
 ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ एकाक्ता निर्द्विहं वै शत्रून्त्यर्जुनोऽब्रवीत् । न च तत् कृतवनिषः शूरमानी ततोऽपतत् ।
 अवमेने धनुर्ग्राहानेष सर्व्वाश्च फाल्गुनः । तथा चैतन्न तु तथा कर्त्तव्यं भूमिमिच्छता ।
 ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ इत्युक्त्वा प्रस्थितो राजा भीमोऽयं निपपात ह । पतितश्चाब्रवीद्भीमो धर्मराजं युधिष्ठिरं ।
 भो भो राजन्नेवैतस्य पतितोऽहं प्रियस्तव । किं निमित्तञ्च पतनं ब्रूहि मे यदि वेत्स्य ह ।
 ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ अतिभुक्तञ्च भवता प्राणेन च विकथसे । अनवेक्ष्य परं पार्थ तेनासि पतितः चितौ ।
 इत्युक्त्वा तं महाबाहुर्जगामानवलोकयन् । श्राप्येकोऽनुययौ यस्ते वड्डशः कीर्त्तितो मया ।
 इति श्रीमहाभारते महाप्रस्थानिके पर्वणि द्रौपद्यादिपतने द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
 ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ ततः संनादयन् शक्रो दिवं भूमिञ्च सर्व्वशः । रयेनोपायथौ पार्थमारोहित्यब्रवीच्च तं ।
 स भ्रातृन् पतितान् दृष्ट्वा धर्मराजो युधिष्ठिरः । अब्रवीच्छोकसन्तप्तः सहस्राक्षमिदं वचः ।
 भ्रातरः पतिता मेऽत्र गच्छेयुस्ते मया सह । न त्रिणा भ्रातृभिः स्वर्गमिच्छे गन्तुं सुरेश्वर ।
 सुकुमारी मुखार्हा च राजपुत्री पुरन्दर । साऽस्माभिः सह गच्छेत्तद्वाननुमन्यता ।
 ॥ शक्र उवाच ॥ भ्रातृन् द्रक्ष्यसि स्वर्गे त्वमग्रतस्त्रिदिवं गतान् । कृष्णया सहितान् सर्व्वान्मा शुचौ भरतर्षभ ।
 निक्षिप्य मानुषं देहं गतास्ते भरतर्षभ । अनेन त्वं शरीरेण स्वर्गं गन्ता न संशयः ।